

עלון האגודה

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, מורשת יהודי תימן מיסודו של עובדיה בן-שלום

עובדיה בן שלום ז"ל
רופאי-משפחה
מיסד האגודה

גיליון מס' 27

www.teman.org.il | hatemanim@gmail.com | 09-8331325 | 580013522 עמותה מס' 580013522

חברים המבקשים לקבל את העלון בדואר על מנת להפיץ את העלון במקום מגוריהם יכולים לפנות אלינו בטלפון או בדוא"ל

דבר יו"ר האגודה

ד"ר יגאל בן שלום

לכל השותפים שעמדו לצדנו בארץ ובחו"ל.

ביקרנו עם הטייס בירושלים, במנהרות הכותל עם רב הכותל, בבית הנשיא, בכנסת עם יו"ר הכנסת ב"ד ושם" ואין ספק שירושלים גרמה לו להתרגש עד דמעות. זאת ירושלים העיר שבחודש אייר נציין בשמחה את "יום שחרור" העיר בכ"ב באייר. זאת ירושלים אשר שגירות ארה"ב בישראל תעבור אליה ביום בו הכריז דוד בן גוריון על הקמת מדינת ישראל. זאת ירושלים אליה הגיעו עולים מתימן כבר בשנת 1881 והתיישבו בפאתיה ובתוכה.

כפר התימנים בשילוח, 1891.

זאת ירושלים עליה כתב ר' זכריה אלצ'אהרי

בעלון הקודם, עלון חודש ניסן, סיפרנו על ביקורו של הטייס אלג'ן לונג בישראל. אלג'ן הוא הנווט שהשתתף במבצע העלאת יהודי תימן, לפני שהחל מבצע "מרבד הקסמים". הוא העלה במטוסו כ-2000 יהודים בטיסות הלוך ושוב בחודשים מרץ אפריל 1949. התרגשות גדולה אחזה בקרב המקבלים את פניו באירועים השונים בארץ. האירוע המסכם את הביקור היה במושב אחיעזר בהשתתפות כ-300 איש בנוכחות השרה גילה גמליאל, שגריר ארה"ב בישראל, ח"כ נורית קורן, אישי ציבור ובהנחיית מוטי מגער. הביקור העלה זיכרונות שונים לרבים מבני העדה אשר הם או הוריהם השתתפו במבצע העלייה לארץ ישראל. רבים התרשמו מאישיותו הצנועה של הטייס אשר בגילו המתקדם, 91, גילה חיוניות, זקיפות קומה ובעיקר התרגשות אמיתית למראה עשרות יוצאי תימן, אותם ראה לראשונה מאז היה בארץ בפעם האחרונה בשנת 1949. אני שמח וגאה בזכות שהייתה לאגודה לטיפוח חברה ותרבות, להיות הארגון שזים ואירח את הביקור ההיסטורי. אני מודה

(1583-1520) בספר המוסר המחברת השלשים וחמש:

- "זאבוא אל עיר ציון • מקום היכל ואפיריון •
- ואתודה לפני שיוכן ברום חביון • ואראה בתוכה
- המזונים המזונים • מבני ישראל עניים ואביונים
- ואבכה בכי נמרץ • עד אשר בכי הגבול פרץ •
- ואשתומם כי אין מפגיע • ונפשי במקום ההוא
- לא תרגיע • כי אין לאל ידי • ובשמים עדי •
- ובמזומים שהדי • "

בחודש אייר, ממשיכה האגודה במסורת רבת השנים. ביום העצמאות נקיים אירוע מרכזי ביער חדרה בשעות 12:00-18:00 בהשתתפות חברינו מהאזור ומרחבי הארץ. באירוע יהיו אמנים רבים ובתוכם ציון גולן, ליאור פרחי, נתנאל נגר, אבי וטל סינואני, מרים ושרילי צפרי, מאור אשוואל וברוב עם הדרת מלך. הנכם מזמנים עם משפחותיכם להרגיש חוויה של שמחה ביום העצמאות, בניחוח תרבות יהודי תימן.

האגודה לטיפוח חברה ותרבות, תיעוד ומחקר (ע"ר)

פותרים את הקיץ

במלון דיויד המפואר בים המלח

האגודה מזמינה את הציבור והחברים לימי תרבות ועיון בים המלח בימים ראשון עד רביעי י"א-י"ד בתמוז תשע"ח 24-27.6.2018

עלות 2,600 ₪ לזוג, הסעה 70 ₪ לאדם

ישנה גיל אכסן

מכון תרבות
מחקר מהילות
ישראל שבמרח

משרד התרבות
הספורט
מנהל התרבות

האגודה לטיפוח
חברה ותרבות
מיסודו של ענביה בן שנים

לפרטים: יפה 09-8331325, 054-3516699

וק אצל הפועלים: ציון אהרן 052-5550120, אתי דטוס 053-2775008, שמעון לי 050-6704448
נעמי עטיה 052-5301993, שלמה עזריי 050-5957572, שאול לבי 050-7672906, נעשה חריר 050-8515617
מולד הרוש 052-3378152, צביה סוכבי 052-5948334, צביה ציון 054-4554751, שלמה מקבילי 050-5262298
רחום גריידי 050-7701196, צדוק גוליליאל 050-6880933, צפורה חביב 057-3772263, יעלל מסעוד 052-6396651

תורה ומדע – מציאות ה' בעולם

כבר דרשו בעלי מוסר שחודש אייר ראשי תיבות של "אני ה' רופאך". ידועה דעתו של רבנו הרמב"ם שיש להשתמש בחיבור בין עולם המדע, הרפואה ועוד לתפילה ולעבודת ה' יתברך.

רבנו הרמב"ם כתב שיש חובה הלכתית להכיר במציאות ה' דרך הטבע, תוך כדי התבוננות והסתכלות במדעי העולם הקיימים לפנינו, והיא היא הדרך היעילה ביותר לדעת וללמוד על דרך פעולותיו של ה', וז"ל במורה הנבוכים ח"א פ"א: "וכבר הודעתך שאין שם זולת ה' יתעלה והמציאות הזו. ואין למידות עליו יתעלה **כי אם מן המציאות הזו – מכללותה ומפרטיה**...". אם כן ההסתכלות וההתבוננות במציאות, היינו בדברים הקיימים והנראים לנו – בעלי חיים, צמחים, גלקסיות וכיוצ"ב, אינם נלמדים ונראים אלא ע"י חקירה והעמקה – שהם התהליכים המביאים לקיום המציאות (קיום העולם).

במילות ההגיון (שער יד' ע' קפד-קפה) חילק הרמב"ם את הלימודים לאלו המכשירים את האדם ללימודי המשך, ולאלו שחוקרים את התהליכים עצמם. את אותו החלק שחוקר את הטבע כינה הרמב"ם כמעשה בראשית, וז"ל: "אמר 'ולא במעשה בראשית בשנים' – וכל שכן שלא יהו יותר, ואמרו 'כי שאל נא לימים ראשונים' – יחיד שואל ואין שנים שואלים.

וכבר ביארנו טעם זה בהקדמתנו לחיבור זה [הקדמה לפיהמ"ש החלק החמישי], **והוא שההמון אי אפשר להם להבין אותם העניינים, ואינם נמסרין אלא מאחד לאחד, ונזהרים בהם כי מעט מאוד יבין בהם ההמון, וכשישמעם הפתי תשתבש אמונתו ויחשוב שהם סותרים את האמת, והם האמת... ושמע ממני אני מה שנתברר לי לפי דעתי ממה שעיינתי בו מדברי חכמים, והוא, שהם מכנים במעשה בראשית למדעי הטבע והמחקר בראשית הבריאה".** לימוד מעשה בראשית - מדעי הטבע, הינו משימה מורכבת ביותר ויש בלימוד זה קשר גדול למדעי האלוהות כפי שהתבטא הרמב"ם במורה.

יוצא אפוא בדברי רבנו הרמב"ם, שכל מטרת לימוד המדע יש בו הכרח גדול כדי להגיע לידי הכרת במציאות ה', ועוד להראות לנו את נפלאות וגדלות ה' בעולם, וכן להשתתפות הבורא בכל הקשור לחוקי הטבע, ואדם הרואה דברים אלו רוחו מתפלאת בפליאה באהבה וביראה מהקב"ה, ואם-כן יש לה' קשר לחוקי הטבע שהרי הם רצונותיו, ולכן חוקי הטבע אינם ניתנים לערעור.

נאחל לכל הקוראים חודש מלא בלימוד מדעי אמוני מתוך בריאות הגוף והנפש!

חודש טוב!

אוצר הפתגמים

מרבני יצהרי

• **אַלְחָבִיב - סַעַע אֶלְזָבִיב:**

תרגום: האהוב - כמו הצימוקים.

פירושו: כל תושבי תימן בלי יוצא מהכלל, אהבו אכילת הצימוקים. גם התשורות בין אהובים התבססו בעיקר על משלוח צימוקים. ר"ל כשם שהצימוקים אהובים, כך גם האהוב לאהובו.

• **אֲדָא רְאִית מָא תַכְרָה, פֶּאֲרַקְתָּ מָא תַחְב:**

תרגום: אם ראית מה ששנוי עליך, היפרד ממי שאתה אוהב.

פירושו: אם בסביבה או בחברה שאתה מצוי בתוכה, גלית תופעות שליליות שאתה מואס בהן, עדיף שתתרחק מתוכה, אפילו שע"י כך אתה נאלץ להיפרד מחכמים או מאוהבים שחשבת להישאר בקרבם, כיון שיש בכך, מעין "אליה וקוץ בה".

• **אֲדָא אָנֶת תַּחְב אֶלְעִים - חֵב גַּמְאֵלָה:**

תרגום: אם אתה אוהב את הדבר הטוב - אהוב את פיו.

פירושו: משל לאהבה מתמשכת בתוך משפחה, ר"ל, אם אתה אוהב את בנך אהוב גם האהוב עליו: אשתו, בניו וכיו"ב. קיימת לסיפא נוסחה אחרת: "חֵב גַּמְאֵלָה" שמשמעותו, אהוב מי שנשאתו בבטנה.

פנינים מהמוזיאון

ד"ר כרמלה אבדר

כתאב, חרז - בית קמיע

מקום: תימן.

תאריך ייצור: ראשית המאה ה-20.

חומרים: כסף.

מידות: אורך 7 ס"מ, רוחב: 6 ס"מ, עובי 1.3 ס"מ.
תיאור הפריט: בית קמיע גלילי היה נפוץ בתימן, חוצה דת, גיל ומגדר. גיוון הגרסאות הוא עצום, הן בגודל, בעיטורים ובשילוביו בענקים שונים (**דקה, כשח, לאזם, משחטה, טוק ועוד**). כוחו המאגי רב, גם אם לא הכיל נוסחה מאגית על קלף או פיסת נייר. בצנעא היהודית ענדו אותו רק פעוטות וכלות ומוסלמיות, ואילו ברחבי תימן היה נפוץ בקרב יהודים ומוסלמים. הגבר המוסלמי ענד אותו על חגורתו.

צילום: מרים גבעון

משרד
התרבות
והספורט

מורשת
ישראל
נס-ציונה

קרית התרבות נס-ציונה
לימודים וחינוך של התרבות של השפלה

מדור לדור

אבות ובנים

מופע הצדעה ליום ירושלים

8/5/18

בשעה 20:30 בהיכל התרבות

אבנר וכן
גדסי

משה וחי
הלל

אודי ואור
שבה

עלות כרטיס:

40 ₪ לכרטיס באולם ובעליות

30 ₪ לכרטיס ביציע

כרטיסים ניתן לרכוש במחלקת המנויים של קרית התרבות,

להזמנת כרטיסים: 08-9304020

קרית התרבות נס-ציונה

טקס החינא הנהוג בקרב עדות המזרח

הרב נהוראי יהב

ר), שמן הראוי לבטל את מנהג החינה בימינו, להלן נימוקיו:

א. חשש מהליכה בחוקות הגוים, שהרי הערבים מאמינים שיש לצמח זה סגולות לגרש שדים ומזיקים (וכן כותב הרב מוצפי בשו"ת מבשרת ציון ג, יג-יד).

ב. המנהג "בדורות הללו" כלשונו, הפך לדעתו למסיבת הוללות וחוסר צניעות.

ג. מסיבת החינה עולה ממון רב, אף שאינה סעודה של מצוה, והיא גורמת לקנאה, תאוה, ומעוררת את אהבת הכבוד.

ד. נוהגים ללוות במסיבה זו את הכלה לבית הטבילה, ואין ספק לדעתו שמדובר במנהג שאיננו ראוי כלל.

תשובה לדברי הביקורת

לעניות דעתי דבריו קשים להבנה, שהרי לא כל מנהג קדום שנהגו בו בעם ישראל וניתנו לו טעמים ותועלויות על דרך הסגולה הוא בגדר חוקות הגוים. העובדה שהערבים נהגו בו מסיבותיהם שלהם, אינו הופך אותו לחוקות הגוים. מנהגם זה איננו בגדר "חוקה", מפני שהם לא נהגו בו מסיבות דתיות, אלא מהשפעת הדמיונות וההזיות באמונות הטפלות. עוד אפשר לומר, שעם-ישראל נהג במנהג זה זמן רב לפני שהערבים אימצו להם את המנהג הזה, והם שהעתיקו מאיתנו, ועל דעת עצמם הוסיפו למנהג זה הזיות וסגולות הבל.

מכל מקום, העובדה שהפוסקים הראשונים לא טענו כנגד מנהג החינא שהוא בגדר "חוקות הגוים", מלמדת על כך שאין כאן גדר של חוקות הגוים כלל. רבים הם המנהגים הקדומים

עריכת מסיבת "אלחנא" ומנהג מריחת צמח זה על גבי הידיים הם מנהגים עתיקי יומין. רס"ג מזהה את צמח "אלחנא" עם "אשכול הכופר" שנזכר בשיר השירים (א, ט): "אֲשֶׁכֶל הַכֹּפֶר דֹּדִי לִי", וכן כותב רבנו הרמב"ם בפירושו למשנה שביעית (י, ט), שם הוא פוסק שיש לצמח "הכופר" קדושת שביעית, וזה לשונו: "שכך אומרים בפירוש 'אשכול הכופר' שהוא אשכול 'אלחנא', לפי שהוא עושה אשכולות נאים בתכלית". וכן נאמר בספר "כפתור ופרח" פי"ט, ועוד.

ראשי התיבות "חנה": חלה, נדה, הדלקת הנר – מקורם בדרשה מאוחרת, אשר נדרשת גם על חנה ומתארת בראשי תיבות אלה את מעשיה והקפדתה על מצוות אלו (ראו על כך בפירושו של ר"ח

פליטאל, תלמיד-חבר למהר"ם מרוטנבורג, בשמות ד, כה).

מנהג החינה הוא מנהג קדום מאד, עד ששורשיו במזרח הקדום, ואף נמצא באוגרית, היא עיר עתיקה מאד בצפון-סוריה, ואשר בה נמצאו ממצאים משמעותיים ביותר לחקר תקופת המקרא, ולשונה הוא ניב כנעני. ללמדך, שכבר בימי קדם ידעו להפיק מעלי החינה צבע ריחני צהבהב-אדום לצביעת השיער, הציפורניים והשיניים. וגם בחז"ל הפיקו מצמח זה שמן הקרוי משחא דכופרא (גיטין 30, ט) ואף אותו עבד זקן שצבע ראשו וזקנו כדי לשוות לעצמו מראה צעיר (ב"מ 20, ב) יתכן וצבע עצמו בצמח החנא. לתיאור נרחב של השימוש בצמח, הכנת הצבע ומריחתו ע"פ מנהג תימן ראה ז' דורי, "השימוש בפוך ובכופר בקרב נשות תימן", מתוך הספר: בת תימן.

ביקורת על מנהג החינה

הרב בן-ציון מוצפי כותב בספרו "חופת-ציון" (עמ'

שברבות הימים הוענקו להם משמעויות סגוליות על ידי ההמון והנשים, וייחוס אמונות אלה, על אף זרותן ליהדות, אין בהן כדי לפסול את עצם המנהג הקדום שאין לו כל קשר לאותן הזיות.

המסקנה וראייתה

לאור האמור, לעניות דעתי ראוי ונכון לקיים מנהג ותיקין זה, בתנאי ששומרים על כמה כללים חשובים:

א. המסיבה תהיה מיועדת לנשים בלבד, בנות משפחת החתן ובנות משפחת הכלה, כדי שתכרנה אשה את רעותה, ותתפתח ידידות ואחוזה בין שתי המשפחות.

ב. יש לקיים את המסיבה בצניעות, וזהו כלל גדול בדת משה. ולפי דעתי עדת יהודי תימן שומרים על צניעות מסיבות החינה, ומפיקים מהן תועלת רבה בהרבותם שמחה וידידות בין המשפחות.

ג. רבנו הרמב"ם בתשובותיו (סימן שלט), מזכיר צבע זה שהנשים נותנות בידן, והוא מלמדנו שאין בצבע זה משום חציצה. כן פוסק מהרי"ץ ב"פעולת צדיק" כידוע, וכן כותב הרב "ביעב אומר" (ב י"ד, ג), תוך שהוא מבחין בינו לבין ה"לאק" (שיש בו ממשות, כלומר הוא מהווה שכבה עבה יחסית על העור ואינו נספג בתוך העור, ולכן הוא חוצץ).

וברור כשמש, שאם היה חשש איסור בצבע החינה, ובמיוחד אם היה בו חשש בענייני אמונות ודעות, רבנו היה מציין זאת, "כי חשוב אצלי ללמד יסוד מן

היסודות יותר מכל דבר אחר שאני מלמד" (סוף פירושו לברכות). וכ"כ המאירי על מסכת מקוות פי"ט, וזה לשונו: "וכן הנשים שצובעות גבות עיניהן לנוי, בסם הנקרא אלחנא, הואיל ולנוי הוא אינן מקפידות". ומשמע שצבעו בחינה את גבות עיניהן כל ימות השנה.

ד. אמנם, לכאורה יש מקום לחוש לדעת מארי יחיא אלקאפת, שהגברים לא ימרחו את החומר הזה על ידם, משום איסור מעשה נשים, שהרי צביעה בצמח החינה ייחודית לנשים בלבד, ואין לגברים חלק בה (ראו "הליכות תימן", מהד' חדשה, עמ' 179).

ה. היו מנהגים טקסיים שונים בתפוצות ישראל שלא היו ראויים בלשון עדינה, כגון: (1) הנשים במרוקו נהגו ללוות את הכלה למקווה הטהרה, ורבני מרוקו ביקשו לצמצם את ההמולה שבתהלוכה, מפני שזו כללה שירים והמולה רבת; (2) הצגת דם הבתולים וברכה עליו ברוב-עם על-ידי גברים התקיימה בתקופות קדומות, ואף היו מהגאונים שקיימו ואישרו את הצגת דם הבתולים והברכה ("אשר צג אגוז"). לדוגמה, שר-שלום גאון ועוד, והיא אף נהוגה בימינו בקרב מקצת עדות צפון-אפריקה. הרמב"ם התנגד בצדק למנהגים אלה שלא נזכרו בתלמוד (ש"ת, ח), בשל חוסר הצניעות הגדול שיש בהם, וכנראה בשל התנגדותו הנחרצת למנהגים אלה, לא היה להם זכר בתימן עד כמה שידוע לי.

חידון ליום העצמאות

משה אוסי

עברית עצמאית

חידון - נא להתאים בין התחדיש העברי למלה הלועזית המקבילה:

1. ג'ינגל	א. מרשתת
2. מנגל	ב. הסעדה
3. אנימציה	ג. כרוכית
4. קפין	ד. נגדה
5. קייטרינג	ה. זמריר
6. אינטרנט	ו. נווטן
7. קופירייטר	ז. הנפשה
8. שטרודל	ח. מסרון
9. אפוזיציה	ט. סחריר
10. ג'י. פי. אס	י. נעימון
11. רינגטון	יא. מצלה
11. אס.אם.אס.	יב. רעיונאי

יום עצמאות שמח!

תשובות לחידון: א=6, ב=5, ג=8, ד=9, ה=1, ו=10, ז=3, ח=12, ט=4, י=11, יא=2, יב=7

לתגובות, לשיעורים ולהרצאות

Mosheossi@gmail.com 09-8335016

מוזיאון מורשת יהודי תימן

חוויה ערכית ויהודית לכל גיל

פעילות מיוחדת ילדי בתי הספר והציבור הרחב

במוזיאון תוכלו להנות מחוויה חינוכית הבאה לחשוף בפני התלמידים באופן יצירתי וייחודי את התרבות וההיסטוריה של יהודי תימן. בני הדור הצעיר יחשפו למסורת יהודי תימן המשמרת תרבות יהודית עתיקה האוצרת בתוכה ערכים גנוזים ועתיקים. הפעילות תעניק להם היכרות והבנה של עולם תרבותי שהוא חלק חשוב ובלתי נפרד מהתרבות הישראלית המתחדשת.

הפעילות במוזיאון כוללת:

- סיור במוזיאון מלווה בהסברים שבו יצפו התלמידים בכתבי יד תורניים, חדר המורי, חדר הסעודה התימני, החתונה התימנית, חדר היולדת, המטבח התימני ועוד.
- סרטים המציגים את תרבות יהודי תימן מהיבטים שונים.
- סדנאות חווייתיות שירה תימנית מהדיוואן (ספר השירים), שירה תימנית המתארת את חיי האישה, ריקמה תימנית, קליעת כלים תימנים, סיפורים הנשורים על תקופת החיים בתימן, מסע העלייה וההתאקלמות בארץ, ריקוד תימני, ריקוד תימני מודרני, המטבח התימני ועוד.
- חדר עיון וספריה
- מערכי שיעורים
- אתר אינטרנט המפגיש ידע רב ותוכנות לימוד.

צילום: עובדיה בן שלום

"פצ'ואות מדפואה לא למונית מוולת מיוחדת וולאגה. בחוצק ללון לום יבדי בנין זא תלמית לא מוולת יבדית וזעזע נכון אהגרה פילראית אכס יל חלק חלוב בתלוד הקפואה בתימנית תבוכו!"
בני און

"ביו ברוכס זא אוסך אזני צה, פמוצג במוציאון מוכגד בו ציטי אבקי. נכתי וכתפואתי מפתצוגה פמוצונת ומאוסך זעזי לא מוצגים יקרי יודק תכבות ומסוית לא יבדות תימני."
זעזי צבוק צופי

"ברצגה מאלסת זא תבות יבדות תימן, בית יסב פמאחד זס לא פמוצגים פמוצדים אבמלק פנוחת בתיבות בתימנית בגלל."
קפילת מוודני, מולג מדקן זועזי זאליקם

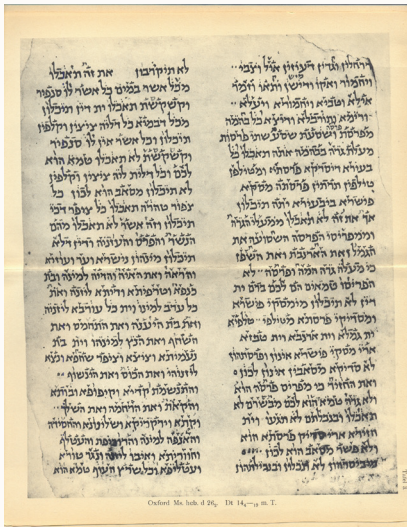
חיי היהודים בתימן בצל האסלאם דוד חוברי

מאמר זה יתאר את חיי היהודים בתימן בתקופה האסלאמית המוקדמת - בין המאה ה-7 והמאה ה-12 - מימי מוחמד עד ימי צאלח א-דין. בטרם השתלט מוחמד על תימן ולאחר הכיבוש החבשי-נוצרי, מהמאה ה-6, שעבדו הפרסים את תימן והכבידו עולם על יושביה. בזמן הכיבוש המוסלמי במאה ה-7, הארץ הייתה מיושבת ע"י שבטי איכרים חזקים ששלטו בשטחי קרקע גדולים מחד ומאיך היו גם יושבי ערים עשירות. שלטונו של מוחמד בשטחי תימן הנרחבים לא היה הדוק, אלא

מוחמד שולח איגרות לתושבי תימן היהודים והנוצרים ובהן הוא מסביר שאין הוא כופה עליהם את האסלאם וכן הוא מוכן לקבלם תחת חסותו (אהל אלדימא)

רופף. בתקופה זו הוסיפו להתקיים בתימן קהילות יהודיות גדולות ששרדו את מאורעות הזמן ולא נכחדו. מוחמד שולח איגרות לתושבי תימן היהודים והנוצרים ובהן הוא מסביר שאין הוא כופה עליהם את האסלאם וכן הוא מוכן לקבלם תחת חסותו כבני חסות (אהל אלדימא). לשם כך, הוא חותם איתם חוזים בדבר תשלומי מס גולגולת (גי'יזה) ומס קרקע. מכאן למדים שיהודי תימן עסקו אז בעבודת האדמה. משעת הכיבוש המוסלמי חל מפנה משמעותי במעמדם ובחוסנם של יהודי תימן. מהיותם שכבה שולטת הם הופכים לשכבה

נשלטת ולמעשה ברבות השנים הם הופכים למיעוט נרדף, משועבד ומופלה לרעה. מאותה שעה אין יותר הגירת יהודים לתימן ואין יותר התגיירות. כך מתחילה להיווצר ולהתגבש יהדות מיוחדת זו, כפי שהכרנו במאה ה-20. דיעותינו על תולדות יהודי תימן מתקופת

כתב יד המשלב תורה ותרגום, מנוקד בניקוד העליון (מקור: ויקיפדיה)

הח'ליף עומר ועד ימי צאלח א-דין והרמב"ם (תקופה של כ-500 שנה), הן דלות מאוד. מעט מאוד ידעות נותרו לנו מהגניזה הקהירית. מכל מקום, ברור שמתקופת המשנה והתלמוד ועד למאה ה-5 הושפעו יהודי תימן מיהדות א"י ואח"כ מיהדות בבל והראיה לכך הוא עיסוקם בספרות המדרשית, האגדית וההלכתית מאזורים אלה, כמו גם קשריהם עם חכמי א"י ובבל ושימוש בניקוד הבעליון, עד הזמן האחרון. אף המבטא והקריאה הושפעו מיהודי

הסוחרים". אט-אט עברו יהודי תימן לחסותם של גאוני מצרים ומשנת 1152 מכירים חכמי תימן בראשותם של בתי הדין במצרים. על כך נותרו בידינו מספר עדויות מאגרות הגניזה הקהירית ומעדותו של ר' בנימין מטודלה, שנסע בארצות העולם והשאיר לנו את

אט-אט עברו יהודי תימן לחסותם של גאוני מצרים ומשנת 1152 מכירים חכמי תימן בראשותם של בתי הדין במצרים

רשמיו בכתביו. לפי עדותו, בכל חצי האי-ערב היו כ-450,000 יהודים, ומהם כ-50,000 בלב המדבר. כוונתו לאזור חייבר, אזור ערב הסעודית הגובל עם תימן. לפי עדותו מדובר ביהודים המיוחסים לשבטי ראובן, גד וחצי המנשה, שהינם בני תורה וגיבורי מלחמה ואין שום אומה יכולה להם. הוא מספר גם על יהודי עדן (תימן) שהם חיים חיי חירות "ואין עליהם גויים", רובם סוחרים. בשנת 1173 כובש צאלח א-דין האיובי את מצריים ומייד לאחר מכן הוא כובש את כל ארץ תימן. מאז ואילך שולטים האיובים בתימן עד 1250. תקופה זו פותחת דף חדש בתימן והיא קשורה להופעתו ולהשפעתו של הרמב"ם על יהדות תימן. על כך נספר בפעם הבאה.

פרק זה נלקח מתוך מאמרו של פרופ' יהודה רצהבי - בתוך "ממזרח ומים" עמ' 214-220

בבל, כפי שמעיד רס"ג. חיבורי תימן העתיקים עשירים במקורות של ספרות הגאונים וכן שמרו הם את התרגום הארמי והערבי של רס"ג והשתמשו בו עד עלותם ארצה. בתקופה המוסלמית הנדונה, שהקבילה לתקופת גאוני בבל, אימצו לעצמם יהודי תימן את התואר "נגיד". למעשה, ראש הגולה הבבלי הוא שנתן את ברכתו למינוי "הנגידים". הנגיד קבע את מקום מושבו בעיר שבה היה מרכז השלטון המקומי. גם במאה ה-12, כשהייתה תחרות בין גאוני בבל לגאוני ארץ מצרים (שהייתה קרובה יותר לתימן מבחינה גיאוגרפית) על ההגמוניה והסמכות הרוחנית לכלל תפוצות ישראל, גם אז המשיכו בתימן להתפלל לשלום

מתקופת המשנה והתלמוד ועד למאה ה-5 הושפעו יהודי תימן מיהדות א"י ואח"כ מיהדות בבל

ראש הגולה בבבל תחילה ואח"כ לגאון מצרים. הוכחה לכך נלמדת מאגרות שנמצאו בגניזה הקהירית ושנשלחו מבבל "לאלופים" שבצנעא (כנראה שנוסף עוד תואר "לנגיד"). עקב נסיבות גיאופוליטיות בנות זמנן, במאות ה-11 וה-12, עולה חשיבותה של מצרים מבחינה כלכלית וצבאית. מאחר שלמיקומה של תימן מבחינה גיאוגרפית יש יתרון אסטרטגי וכלכלי על דרכי המסחר בין מצרים להודו, הרי שקרנה של תימן עולה. ניכר הדבר במיוחד בעיר הנמל עדן, שבה התיישב גם "נגיד ארץ תימן ופקיד

אהובה בן שלום

בפינה זו אנו מדברים על מעגל חיי המשפחה כאשר השיח הוא לא רק על הצלחות אלא גם על הקשיים. בכל שלב ושלב בחיי המשפחה החל מהקמת משפחה, הולדת הבן הראשון, גידול הילדים, התרוקנות הקן והזקנה. בגליון הקודם דיברנו על התייחסות לחיים בשני היבטים: החיים **כסולם** והחיים **כנהר**. כאשר התייחסות לחיים כנהר, מאפשרת לנו להסתכל על הדרך שלנו בחיים כדרך שיש בה עליות ומורדות ללא צורך בהשוואה לשלבים (החיים כסולם). והדגשנו שככל שהחיים נשענים על משמעות אחת, כך הסיכוי לחוות משבר גדול יותר בעיקר כאשר האדם מתייחס לחיים בגישה הסולמית.

בפרקים הבאים נעסוק במעגל המשפחה ובמקומה של המשפחה ביחס למשבר שחוה האדם.

התיאוריות שמדברות על משפחה אומרות שבשונה מחברויות, גם כשאני בוחר להתנתק ממשפחה אנתב את חיי לפי סוג המשפחה שממנה יצאתי. אנחנו לא בוחרים את המין שלנו או את האחים שלנו או את פערי השנים בינינו. האחים ישארו עדין אחים. וגם אם אבחר להתנהג הפוך מהורי, אני עושה את זה ביחס למה שחוויתי במשפחה הגרעינית שלי.

אם למשל בחרתי להתנתק מהורי, עדין החוויות, הזיכרונות הם הבסיס שיצאתי ממנו ומהבסיס הזה בחרתי להתנתק.

הרעיון הוא: הניתוק הוא פייזי כי ברגש אני עדין מחזיק משהו שהוא מאוד עמוק. בשונה מחבר או חברה ששם אני יכול לעשות ניתוק מוחלט.

המשפחה, על פי הגדרות של חוקרי משפחה, היא קבוצה של אנשים בעלי מטרה משותפת וקשר דם. שותפים לדרך עם מחויבות הדדית ואהבה ושהנכס העיקרי שלה הוא מערכות היחסים שבתוכה. מערכות יחסים מגוונות,

מורכבות שבהם נמצא את כל צורות היחסים שקיימים בחברה. בתוך המשפחה יש לנו כל הזמן 3 מערכות יחסים:

- **סמכות מול משלים סמכות** לדוגמא: אני אמא (סמכות) ויש לי ילדים (משלים סמכות).
- **משלים סמכות מול סמכות** לדוגמא: אני בת (משלים סמכות) של הורי (סמכות).
- **קבוצת שווים מול קבוצת שווים** לדוגמא: יש לי אח צעיר (שנינו בקבוצת השווים).

המערכת המשפחתית נעה בהתאם למטרות כל חברה ומה שיפה בה שיש במערכת הזו יחסים יחודיים בין כל אחד מחבריה שמרכיבים אותה ואשר לא דומים למערכות אחרות. המערכת הזו כאמור מאוד מורכבת ומקפלת בתוכה דרגות שונות של מערכות יחסים, כשהמטרה המרכזית של המשפחה היא המשכיות - כלומר צאצאים והתפתחות.

הדינמיקה במשפחה היא בלתי פוסקת וכל הזמן נמצאת בהתרחבות והתפתחות ולכן היא מחויבת שיהיו לה גבולות וחוקים השונים ממשפחה למשפחה. מכיוון שהצורך הבסיסי של האדם הוא להשתייך, הרי אם הוא ימצא שהמשפחה מתדלקת אותו הוא ישאף להיות בה, אולם אם ירצה להתנתק הוא ימצא את עצמו כל הזמן בחיפוש אחר השייכות. וגם אם ימצא קבוצת חברים זה לא יהיה דומה כמו השתייכות למשפחה שהוא רואה בפנטזיה. תמיד הבחירה של האדם תהיה מתוך פחות, מתוך חסר, מתוך אין.

מגישה: אהובה בן שלום

מאמנת אישית ומנחת קבוצות ע"פ שיטת אדלר
ahuvabns@gmail.com

4 מפעילויות האגודה

שבת הגדול

על חירות הביטוי במשפט העברי ובמשפט הישראלי, הרב שחר מתנה נתן דבר תורה לשבת הגדול וד"ר יגאל בן-שלום יו"ר האגודה דיבר על הצורך להעלות את תרבות תימן למישור הלאומי.

מימין: ציון אחרק, ד"ר יגאל בן-שלום, משה גיאת, מוטי מגער

צוות האגודה עמל רבות כדי להכין את השבת והתוצאה הייתה ניכרת בכל פינה. האורחים כולם דיברו בשבחה של האכסניה וציינו את השילוב של אירוח כיד המלך עם חוויה רוחנית מעשירה של תפילות ברוב עם בנוסח תימן והעשרה בהרצאות מעשירות מאוד.

ד"ר יגאל בן שלום ופרופ' אהרן גימאני

למעלה מ-250 איש הגיעו לסופשבוע שארגנה האגודה בשבת שלפני פסח במלון קראון פלאזה בירושלים. שבת הנקראת גם בקהילות ישראל 'שבת הגדול'. כיבדו אותנו בנוכחותם אישים רבים וחשובים. הרב שלום צדוק, הרב של בני עייש ואריאל, הרב שחר מתנה, הרב גרייה, פרופ' אהרון גימאני, מחשובי חוקרי יהדות תימן בימינו, עו"ד משה דנוך, מוטי מגער, עו"ד יואל שוסף, עזרא עורקבי, שלמה תנעמי, ד"ר שרונה תם-עמוסי, וראשי הסניפים של האגודה: ציון אחרק, משה חריר, אתי נגר דעוס, שאול ליבי ועוד.

יו"ר האגודה ד"ר יגאל בן-שלום והרב שלום צדוק

את השבת הנעים בקולו המיוחד האמן והפייטן משה גיאת שהנעים לקהל במגוון סגנונות, תימני, ספרדי וגם אשכנזי. היה איתנו גם הפייטן יפת מלאכי בעל הקול הערב מנתניה.

במהלך השבת האורחים שמעו הרצאות מעשירות. הרב שלום צדוק דיבר דברים מעניינים דיומא. פרופ' גימאני דיבר על ר' שלם שבזי ועל התופעה של העלייה לקברו. ד"ר שרונה תם-עמוסי דיברה על ארבעה בנים בזיקה לאקטואליה של ימינו. עו"ד משה דנוך דיבר

גולי חוברי-קאפח

לשנה הבאה בירושלים

- "יפי לך, אבא! אני ממש שמחה בשבילך,
אבל לי יהיה קשה לעבר. על כך - מה דעתך?"
- "אני מבין, גאולי, את רחשי לבך.
אעשה מאמץ שאהבתי לעיר תהיה גם אהבתך,
כך שצאשר נעלה בקדש - לא ארגיש כלפיך
אשם,
על שעקרתיך ממקומך, כי נכספה וגם כלתה
נפשי לחצרות ה'."¹
- "טוב, אבא, בסדר! נעבר לירושלים, אבל בעוד
כמה שנים.

מה בוער? למה לעשות זאת כשאנו עוד קטנים?"
- "בתי, יקירתי,
ירושלים - זו מנוחתי!"
- "בשבילך אני שמחה,
אבל מה ענין המנוחה?"
- "דוד המלך, עליו השלום, אמר:
'קומה יהוה למנוחתך... כי בחר יהוה בציון... זאת
מנוחתי עדי עד...'²
דָרְשׁוּ חַכְמֵי: 'מְנוּחָה - זוּ יְרוּשָׁלַיִם...'³
עתה תביני, בתי יקירתי,
כי ירושלים - זו מנוחתי.
ועל כן אני מתפלל ברב כוונה
'והביאנו לציון עירך ברנה
לירושלים בית מקדשך בשמחת עולם'⁴
רק אז ימלא שחוק פי וְחִלּוּמֵי יִשְׁלֵם.⁵

כך, מדי שנה בשנה
נשמעת אותה מנגינה...
עולם כמנהגו נוהג, אותה הניה...
לשנה הבאה בירושלים הבנויה!⁶
ר' יחיאל שוטח את כונתו
להוציא לפעל את תכניתו.
חוזר ומבהיר לבתו הקטנה
שאולי עוברים לירושלים - באמצע השנה.
ובהתאם לזו המתכנית,
בבית הכל נשאָר באותה תבנית
ר' יחיאל אינו משפץ ביתו ובדבר אינו משקיע,
ממילא עולים לירושלים... בקרוב, זה מגיע...

עברו, חלפו שנים. שנה ועוד שנה
גאולי כבר בכלל לא קטנה,
גם אצל ר' יחיאל - משהו חשוב השתנה.
רבו הצדיק, שבִּעֲפָרוֹ הִתְאַבַּק, הֵלֵךְ לְעוֹלָמוֹ
וְר' יִחְיָא הַבֵּינן שָׂזוּ הַשְּׁעָרָה לְהַגְשִׁים חִלּוּמוֹ.

6 מתוך נוסח האיחול הנאמר בחתימתו של ליל הסדר במנהגי ישראל.

1 תהילים פד, ג.
2 שם קלב, ח-יד.
3 בבלי, זבחים, דף קט ע"א.
4 מתוך תפילת המוסף לשלוש רגלים.
5 על פי תהילים קכ, ב.

על קצה הלשון

מהו אייר?

משה אוסי

במקרא נקרא חודש אייר "חודש זיו": "בַּחֹדֶשׁ זֶה
הוא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי" (מלכים א' ו' א); וחז"ל דרשו, כי יש
בחודש זה "זיוא לְאֵילָנָא" (מסכת ראש השנה י"א ע"א),
כלומר: זוהר הפרחים והניצנים.
וכן תרגם יונתן: בירח זיו נִצְנֵיא.

ואל הניצנים בשדות אפשר להוסיף גם את נצנוצי
זיו השמש הזוהרים בעונה זו. גם השם 'אייר', כמו
שאר חדשי השנה, מקורו באכדית AYARU –
מזכיר בשמו את אור השמש השופע בחודש
זה. לוח גזר הוא לוח מתקופת שלמה המלך ובו
כתובת המתארת פעולות חקלאיות לאורך חדשי
השנה; וכך כתוב על חודש אייר שבו קוצרים את
השעורים: "רח.קצר.שערמ." הכתובת נגזלה ע"י
השלטון התורכי, וכיום היא נמצאת במוזיאון
באיסטנבול. בימינו יצרנו מ"אייר" את הפועל
"לאייר" – כאילו זורים אור על הדף כדי להבהיר
את הנושא.

בחודש זה החל המן לרדת לבני ישראל, והוא
מכונה "לחם אבירים" כי הוא לא גרם מחלות
כלשהם, ואנשי הגימטריות מצאו לזה סימן
בשם 'אייר' = 'אני' (השם) רופאך". בימי המקדש
חל ב"ד באייר – פסח שני, עבור אלה שלא
היה סיפק בידם לחוג את הפסח במועדו (במדבר
פרק ט). חודש אייר התברך במועדים שנכנסו ללוח
העברי לאחר חתימת המקרא, כמו: ל"ג בעומר,
ובתקופתנו זכינו ליום העצמאות וליום ירושלים.

Mosheossi@gmail.com 09-8335016

מִיָּד נִפְנָה לְמַכַּר חֲנוּתוֹ הַקֶּטְנָה, שֶׁהִפְכָה עִם הַזְמַן
לְמַעֲמָסָה,
וְלֹא דָאָג כָּלֵל שְׂמָא, חֲלִילָה, בִּירוּשָׁלַיִם לֹא תִהְיֶה
לוֹ פְרִנְסָה.
"בְּטוּחִי שְׂלֵא אֶכְלֵם וְלֹא אָבוּשׁ
ה' יִזְמֵן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגֵד לְלַבֵּשׁ..."⁷
ר' יחיא אף ממחר למכר את ביתו המרוץ, הצמוד
לָגֵנָה
ומוכן בתמורתו לקנות, בירושלים, דירה קטנה...

"קומו ונעלה ציון!"⁸ – קורא ר' יחיא כְּכַרֹּז
וְנוֹתֵן בְּשִׂמְחָה אֶת הָאוֹת, לְהַתְחִיל לְאָרֶז...

7 על פי נוסח נדרו של יעקב אבינו, בראשית כח, כ.
8 ירמיה לא, ה; משנה, ביכורים ג, ב.

הסיפור מתוך הספר 'חוט של סבא' שכולל סיפורי
מופת מחייו של ר' יחיא ב"ר חיים קאפח זצ"ל.
הספר שזור באזורים צבעוניים מאירי עיניים.
כתוב בחריזה ומנוקד על ידי ד"ר אורי מלמד.
לרכישה: דוד 050-5911022

החג שבחורף - ירחים

האגודה לטיפול חברה ותרבות, תיעוד ומחקר (ע"ר)

חג שבועות

במלון לאונרדו נגב, באר שבע

שישי - שבת - ראשון, חג השבועות ד-1 סיון תשע"ח 18-20.5.18

ביקור בבית שבזי

ביום שישי בשעה 13:00

תפילות על פי מסורת תימן

תיקון ליל שבועות

שיחות והרצאות

בנושאי החג

מפי פרופ' יוסף יובל טובי, הרב חנניה שפירא,
ד"ר מוטי גולן, ד"ר שרונה תם עמוסי,

עו"ד משה דנוך וד"ר יגאל בן שלום

ג'עלה ושירה מקורית

מחיר על בסיס פנסיון מלא

(בשישי ארוחת ערב בלבד)

2,500 ₪ לזוג

אילה עיצובים @

הקצימו! אהורקס

אהטאו! מקאמכ איו!!

לפרטים: יפה 09-8331325, 054-3516699

וכן אצל הפעילים: ציון אחרק 052-5550120, אתי דעוס נגר 053-2775008, שומעון לוי 050-6704448,

נעמי עטיה 052-5301993, שלמה עוזרי 050-5957572, שאול ליבי 050-7672906, משה חריר 050-8515617,

מזל הרוש 052-3378152, צביה כוכבי 052-5948334, צביה ציון 054-4554751, שלמה מקבילי 050-5262298,

נחום גריידי 050-7701196, צדוק גמליאל 050-6680933, צפורה חביב 057-3772263, מיכל מסעוד 052-6396651

מכון בן-צבי
לחקר קהילות
ישראל שבמזרח

משרד התרבות
והספורט
מנהל התרבות

האגודה לטיפול
חברה ותרבות
מיסודו של עובדיה בן שלום